

ІНФОРМАЦІЙНЕ СУСПІЛЬСТВО: ПОНЯТТЯ, СТРУКТУРИ, ТЕХНОЛОГІЇ

Бебик В. М. (Університет «Україна», м. Київ)

Досліджуючи проблеми становлення системи соціальних комунікацій глобального світу, ми не можемо обійтися без дослідження змісту та уточнення поняття інформаційного суспільства.

На нашу думку, під **інформаційним суспільством** слід вважати суспільство з високим рівнем *інформаційної культури* (створення, переробки та використання інформації), яке характеризується наступними параметрами:

- здатне продукувати всю необхідну для життєдіяльності суспільства інформацію;
- має розвинену інформаційну інфраструктуру;
- забезпечує доступність необхідної інформації всім членам суспільства;
- має велику частку працездатного населення, що працює в інформаційному секторі економіки.

Інформаційне суспільство характеризується визнанням інформації одним з найважливішим суспільним ресурсом, а *інформаційний сектор економіки* (виробництво, зберігання, обробка, передача і споживання інформації) – одним з найважливіших видів суспільної діяльності, який виступає рушійною силою науково-технічного, соціально-економічного і культурно-освітнього прогресу.

Термін *інформаційне суспільство* виник на початку 80-х років ХХ ст. і використовувався представниками різних наук (А. Турен, П. Серван-Шрайбер, М. Понятовський, М. Хоркхаймер, Ю. Хабермас, Н. Луман, М. Мак-Люен, Д. Белл, А. Тоффлер, Д. Масуда) як *сутнісна характеристика особливого виду постіндустріального суспільства*. В якості основної умови формування інформаційного суспільства вони вбачали розвиток потужних і високотехнологічних глобальних інформаційних мереж.

Наприклад, Д. Белл і А. Тоффлер аналізували стан розвитку суспільства під впливом інформації та інформатизації, а також – вплив останніх на процес переходу індустріального суспільства до інформаційного суспільства.

А М. Мак-Люен уявляв майбутній світ у вигляді *глобального села*, в якому формується глобальна спільнота з *глобальною громадською думкою*, що завдяки посередництву і підсиленню засобами масової комунікації все більше починає впливати на дії урядів і міжнародних інституцій.

Зрештою, це привело до підписання урядами *Великої сімки* - найпотужніших держав світу (G-7) - загальних принципів і цілей побудови

глобального інформаційного суспільства, відображених в *Окінавській хартії* (Японія, 2000 р.).

В цьому зв'язку слід відзначити, що в науковому середовищі активно ведеться дискусія щодо ідеологічних аспектів становлення інформаційного суспільства. І не тільки в контексті формування *глобального села*, але й через призму формування *глобального уряду* та нав'язуваних *країнами золотого мільярду* своїх ідеологем та цінностей *країнам світової периферії*.

В інформаційній та культурній сферах, на думку Г. Шиллера, це проявляється в реалізації концепцій *медіа-імперіалізму* та *культурного імперіалізму*. З цієї точки зору інформаційно-комунікаційна діяльність, керована інтересами транснаціональних корпорацій (ТНК), призводить до негативних системних явищ в інформаційно-культурній сфері у світовому масштабі.

Іншої думки з цього приводу дотримується Дж. Томлінсон, який заперечує однозначність і передбачуваність ідеологічних ефектів *медіа-імперіалізму*.

Кінець ХХ — початок ХХІ ст. ознаменувався бурхливими процесами комунікативної революції в глобальних, світових масштабах. До таких традиційних ще в недалекому минулому видів засобів масової комунікації, як наземне телебачення та радіомовлення, всі різновиди звукозапису, кіно, друкованих мас-медіа, додалися нові ЗМК — супутникове, кабельне телебачення, телебачення високої чіткості зображення, відео- та комп'ютерн мережі з вдосконаленим програмним забезпеченням.

Більше того, останнім часом і засоби міжперсональної комунікації, такі як мобільний телефон, телефакс, стають прозорими для втручання із зовні і зараховуються до мас-медіа (після прийняття в США “Телекомунікаційного акту” 1996 р.).

Отже, виникає абсолютно нова ситуація не тільки в специфіці комунікації на рівні *мас-медіа — індивід*, *мас-медіа — група*, *мас-медіа — суспільство*, а й у сфері міжнародних відносин.

Супутниковий, опто-електронний, факс-модемний зв'язок, комп'ютеризація багатьох сфер життя значно спресували потоки інформації, що дало право філософу Г. Любе говорити про *пришвидшення часу і скорочення сучасного*.

Більше того, новітні інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) дають все більше підстав говорити про формування *єдиного світового простору і часу*.

Технологічною основою сучасного етапу інформаційного суспільства дедалі більше стають *комп'ютерні мультимедіа* — організаційні структури, які поєднують в собі технологічні можливості текстового, звукового, графічного, мультимедіаційного і відео відтворення інформації.

Запровадження згаданих ІКТ привело до створення *інформаційних супермагістралей* - інтегральних сукупностей глобальних, міжнародних, національних і локальних мереж супутникової, кабельної та наземної комунікації на основі елементів та ресурсів інформаційної інфраструктури.

До *елементів інформаційної інфраструктури* зараховують комп'ютери з мультимедіа-додатками, бази даних, у тому числі на флеш-носіях та лазерних дисках, побутову електроніку, а до *ресурсів інформаційної інфраструктури* - інтерактивне програмування, інтерактивні телебачення, відео, ігри, мобільний зв'язок та багато інших ноу-хау-технологій сучасної інформаційної сфери.

В цьому зв'язку важливим є й поняття *інформаційних потоків*, які розглядаються як:

- Цілеспрямований рух інформації з усіх сегментів суспільної сфери, який здійснюється усіма наявними інформаційно-комунікативними каналами від джерел до споживачів інформації (широке розуміння). До комунікаційних каналів в даному плані зараховують: мас-медіа, нові інформаційні технології, спортивні, політичні, економічні, культурні, освітні обміни, туризм, міграцію, персональні контакти тощо.

- Цілеспрямований рух інформації, яка надходить насамперед медійними (відео-аудіальними і пресовими) і телекомунікаційними (зв'язок, комп'ютерні інформаційні системи та ін.) каналами комунікації (вужьке розуміння).

Цілеспрямований вплив інформаційних потоків сприяє здійсненню змін у природі та ресурсах влади, ідеологемах та цінностях, сприйнятті (індивідуумів, соціальних груп, суспільств), національних та міжнародних системах.

Зокрема *інформаційні потоки впливають*:

- на індивідуальному рівні — на судження, культуру, освіту, роботу, відпочинок;
- на інституціональному — на політику, економіку, релігію;
- на груповому (соціальному, етнічному, професійному, віковому та ін.) — на ідентичність, мобілізацію, участь;
- на міждержавному — на співробітництво (конфлікт), ресурси, транснаціональні корпорації тощо.

Сучасний стан розвитку інформаційно-комунікаційних технологій призвів до того, що нині для користування *Інтернетом* зовсім не обов'язково мати комп'ютер, оскільки можна отримувати інформацію із *Світової павутини* через мобільний телефонний зв'язок та систему кабельного телебачення з використанням не дуже дорогих телевізійних приставок.

Проте реальними наслідками розвитку *інформаційного суспільства* на базі новітніх ІКТ, на думку деяких вчених є не стільки створення глобального світу, скільки фіксування елітарного характеру нинішньої глобалізації. У цьому

випадку йдеться про те, що Інтернет не тільки стає технологічною основою нового інформаційного суспільства, але й перетворюється на певний бар'єр (мовний, освітній, майновий, технологічний) для вступу до нього країн, що розвиваються.